

אלימות אריתריאית בלב תל-אביב

written by אל"מ במיל" פרופ' גבי סיבוני | 05.09.2023

האלימות הקיצונית בהתנגשויות בין תומכי המשטר באריתריאה לבין מתנגדיו בלב תל-אביב, היא לא רק עוד אירוע אלים, כשל יסודי של אכיפת חוק וסדר וביטוי להיעדר משילות. האירוע החרוג מאוד בעוצמת האלימות, מציף את הלקונות המשמעותיות ב(אין) מדיניות ההגירה של מדינת ישראל ואת המשמעויות הקשות הנובעות מהעדרה של אסטרטגיית ביטחון פנים לאומית.

אחת מהשגיאות הנפוצות בהתייחס לאירועים דומים נעוצה בהתייחסות לבעיה או לאתגר כעניין העמד בפני עצמו ובפיתוח מענים לאותו אתגר במנותק מתפיסה או אסטרטגיה כוללת ורחבה. למדינת ישראל אין אסטרטגיה כזו בכל הנוגע לביטחון פנים הן כעולם תוכן רחב בפני עצמו והן כנדבך יסוד בתפיסת הביטחון הלאומי. בהעדר מסגרת רעיונית מסדרת, כזו הנשענת על היגיון מערכתי רחב, הקושר בין ממדים שונים והזיקות שביניהם, הופך כל מאמץ למענה לבעיה מורכבת, כדוגמת זו שחווינו בהתנגשויות האלימות שבין אריתריאים לבין עצמם ובינם לבין כוחות המשטרה, לנטול או מנותק מהקשר. בתנאים של העדר הקשר להיגיון מערכתי מסדר, יעילות המענה מוגבלת עד כדי לא רלוונטית.

אסטרטגיית ביטחון פנים לאומית מחייבת התייחסות למטרות העל בנוגע לביטחון פנים והסבר לגבי הזיקות שבינן לבין הביטחון הלאומי בכללותו. חשוב להדגיש את תרומתו החיונית וההכרחית של ביטחון הפנים לחוסן הלאומי ומכאן לעוצמה הלאומית כנדבך יסוד של הביטחון הלאומי. בליבת אסטרטגיית ביטחון פנים לאומי המשגת ממדי ביטחון הפנים, הזיקות ביניהם וההשפעות ההדדיות, לצד ניתוח תמונת המציאות, כתשתית מושגית ואנליטית, תוך חיבור בין אמצעים ושיטות פעולה למטרות. מהאסטרטגיה נגזרת מדיניות ביטחון הפנים הלאומי, המתרגמת את העקרונות וההגיונות האסטרטגיים לשיטות פעולה ² אופן הפעלת הכוח והאמצעים ובניין הכוח. תכליתן של אסטרטגיית ביטחון הפנים הלאומית והמדיניות הנגזרת ממנה הן הגנה על אזרחי המדינה ותושביה, על מוסדות המדינה וסמליה, על התשתיות הלאומיות ועל הריבונות מפני איומים בתוך גבולות המדינה. בהגדרה המרחיבה של המושג אפשר ונכון להתייחס גם לסוגיות סביבתיות (ובכללן אסונות טבע כדוגמת שיטפונות ורעידות אדמה), בריאות (ראו ערך משבר הקורונה), דמוגרפיות וכאלו הקשורות גם לביטחון תזונתי, בדגש לגבי ייעודה הלאומי של החקלאות ושימור היכולת להספקת מוצרי מזון הכרחיים בעת משבר ו/או איום על קווי ההספקה הימיים ולהכרח שבקיום יכולת ימית עצמאית בשל התלות הגבוהה של ישראל בהספקה ימית.

בין האיומים על ביטחון הפנים, ניתן למנות טרור, פשע מאורגן פשיעה חקלאית, הגירה בלתי חוקית או בלתי מבוקרת, מתקפות סייבר, אסונות טבע, פנדמיות ועוד. **התכלית האסטרטגית של ביטחון פנים היא הבטחת ביטחונם, בטיחותם, יציבותם וחוסנם של המדינה, אזרחיה ותושביה.**

מנעד הנושאים ורוחב היריעה טעונים במורכבויות ובמתחים, שאינם קלים בהכרח להתרה. חלק מהמתחים ניתן ליישב בהגדרת סדרי עדיפויות, בכפוף לעקרונות המשטר הדמוקרטי ומערכת ערכים קונצנזואלית ובכפוף ליחסי הגומלין שבין הרשויות המדינתיות ומוסדותיה לבין האזרחים והקהילות ובכפוף למערכת החוק ועקרונות אכיפתו. חלק מהמתחים לא ניתן בהכרח להתרה (כך למשל המתח שבין ערך זכויות הפרט לבין ההכרח שבשימוש באמצעים טכנולוגיים חודרניים/פולשנים, הפוגעים בזכויות הפרט, אך הכרחיים לצורך התמודדות עם פשיעה ואיומים ביטחוניים מבית. לחילופין המתח שבין חופש הביטוי וההתארגנות לבין ההכרח שבטיפול בחתרנות נגד המדינה, מוסדותיה וערכיה המכוננים). את אלו יש למתן ככל הניתן ועם אחרים יש ללמוד לחיות ולהתנהל.

אסטרטגיית ביטחון פנים לאומית נועדה, בין היתר, למנוע פגיעה בחוסן הלאומי והחברתי, נדבך יסוד של העוצמה הלאומית והביטחון הלאומי. אין מדובר בממד או ברכיב הערכי של החוסן החברתי/לאומי, אלא בהכרח שבהגנה עליו מפני איומים מבית. צבא חזק, עוצמה צבאית-ביטחונית המאפשרת הגנה על המדינה מפני איומים חיצוניים, עוצמה כלכלית ועוצמה מדינית, הכרחיים להבטחת הביטחון הלאומי, אך ללא הנדבך של ביטחון פנים, יפגע הביטחון הלאומי הכללי.

המורכבות הנעוצה בעיצובה של אסטרטגיית ביטחון פנים לאומית נובעת מהמנעד הרחב של הנושאים הרלוונטיים לביטחון הפנים ומשפיעים עליו, על ריבוי הסוכנויות המדינתיות העוסקות בנושאים השונים וההכרח שברמת תיאום ושיתוף פעולה גבוהה, אפילו בשילוביות במקרים מסוימים, ועל הזיקות הרבות והמורכבות שבין נושאים אלו לביטחון הלאומי בכללותו. על המורכבות הזו נוספות התרבות הפוליטית בישראל, חולשת הרשות המבצעת (בהתייחס למוסדות המדינתיים האמונים על הנושאים הרלוונטיים לביטחון הפנים, כך למשל המשטרה, רשות ההגירה, משרד החקלאות ומשרדי ממשלה נוספים), מערכת איזונים לקויה בין הרשויות המדינתיות וחברה שסועה, בעיקר בתקופה האחרונה בגין המאבק המקצין בין מחנות מתנגדי הרפורמה המשפטית לבין הממשלה, המבקשת לקדם את הרפורמה המשפטית, ותומכיה.

המורכבות אך גדלה ומסתעפת, כשמדובר בהכרח שבהתייחסות גם לסקטור הפרטי/עסקי ולהכרח שבבניית תשתית מודיעינית ומחקרית, הנחוצה לצורך זיהוי ואיתור איומים על ביטחון הפנים ומחולליהם. כל אסטרטגיית ומדיניות ביטחון פנים מחייבות הטלת מגבלות וריסונים על אזרחים, מוסדות, תהליכים על המרחב הציבורי. בין אלו לבין חופש העיסוק, חופש הביטוי, זכות ההתארגנות והמהות של הדמוקרטיה הליברלית יש שורה של מתחים מובנים, אותם יש לשאוף ליישב או לנהל באופן המבטיח רמה גבוהה ונחוצה של ביטחון פנים מחד גיסא ושומר על אורח החיים הדמוקרטי ומהותו מאידך גיסא.

עצימותה הגבוהה של האלימות בהפגנות האריתראים בתל אביב וההתנגשויות בין מחנה תומכי המשטר ולמחנה מתנגדיו, היא עוד דוגמה בולטת לכשל מערכתי, להעדר מדיניות הגירה סדורה, לתפקוד לקוי של משטרת ישראל ולחולשתה המבנית, להעדר תשתית מודיעינית מספקת לצורך

הבנת תמונת המציאות, זיהוי מגמות ומתן התרעה מבעוד מועד (והכוונה היא לא בהכרח להתרעה ספציפית יום טרם הפורענות, שגם היא בהחלט נחוצה, אלא שזו התרעה מצבית ואנו מכוונים להתרעה בסיסית/מערכתית לגבי המהגרים האריתראים ובכלל כמערכת עם הגיונות משלה).

דוגמאות נוספות להעדר מדיניות, תפיסה כללית מארגנת וטיפול כושל, ניתן למצוא במחאת העדה הדרוזית בעקבות הכוונה לבנות את מערך טורבינות הרוח ברמת הגולן, כשלמחאה הצטרפו גם דרוזים תושבי הגליל והכרמל, מחאת יוצאי אתיופיה בעקבות מותו של הנער רפאל שנהרג מפגיעת רכב בנתניה, הנחיות השר בן-גביר לשינוי מדיניות הכליאה של האסירים הביטחוניים, בניגוד לעמדת מערכת הביטחון וללא דיון מקדים בקבינט המדיני-ביטחוני, הכוונה להקמת משמר לאומי ללא עבודת מטה מעמיקה ומספקת דייה לצורך הגדרת הייעוד, בניין הכוח, שיטות הפעולה ומאפייני התיאום ושיתופי הפעולה עם הגופים הביטחוניים האחרים, האלימות בחברה הערבית ואופן התנהלותן של הרשויות הערביות בישראל (כולל חדירה עמוקה של הפשע המאורגן לתוכן), הפשיעה החקלאית בצפון הארץ ובדרומה, העדר המשילות בנגב, העדר יכולת ימית מסחרית עצמאית (צי סוחר ישראלי), חקלאות והבטחת יכולת ייצור עצמי לעת משבר ובכלל, על אלו יש להוסיף את רמת המוכנות וההיערכות הלקויה להתמודדות עם אסונות טבע רחבי היקף ועוד ועוד.